

“Öncelikle belirtmek gerekir ki "Türk Milleti Adına" karar veren hâkim, bir yargı mensubudur. Sonuç olarak yapmış olduğu faaliyet açısından "çalışan" kişi konumunda olduğu da açıktır.

Esasen mevcut kanuni düzenlemeler gereği sosyal güvenlik hakları dahi olmak üzere hâkimlerin dinlenme haklarının mevcut olduğu, adli tatil dönemi içinde ise bu hakkın kullanıldığı ise izahtan varestedir.

Nitekim Anayasa m.50/f.3 hükmü "Dinlenmek çalışanların hakkıdır" düzenlemesi ile bu hakkı anayasal teminat altına almıştır.

HMK m.321/f.2 son cümlesi gereği, somut olayda kararın verildiği 27/06/2024 tarihinden itibaren bir ay içinde gerekçeli kararın yazılması zorunludur. Ancak HMK m.298 gereği hükmü yazacak olan mahkeme başkanının 20/07/2024 tarihi itibariyle adli tatile ayrıldığı, anayasal dinlenme hakkının bu tarih itibariyle başladığı, gerekçeli kararın 20/07/2024 tarihi itibariyle mahkeme başkanı tarafından yazdırılmadığı, bu kararın yazdırılması açısından mahkeme başkanının dinlenme hakkının başladığı dönem içinde gerekçeli kararı yazdırmak zorunda bulunduğu, bu konuda HMK m.321/f.2-son cümle hükmünün emredici olduğu anlaşılmaktadır.

O halde HMK m.321/f.2-son cümlelerin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aykırı olup olmadığı irdelenmelidir.

"Demokratik toplumlarda temel hak ve özgürlükler yönünden serbestlik asıl, sınırlama ise istisnadır. Anayasalar temel hak ve özgürlüklerin hangi nedenlerle ve ne ölçüde sınırlandırılabilirliğini belirlemektedir. Bu anlamda, Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin kurallara yer verilmiştir.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihat hâlini alan kararlarında belirtildiği üzere, her temel hak ve özgürlüğün doğasından kaynaklanan sınırları da bulunmaktadır. Birlikte yaşamın zorunlu sonucu olarak, hak ve özgürlüklerin başkalarının aynı hak ve özgürlüklerden faydalanmasını engelleyici, başkalarına zarar verici mahiyette kullanılmaması gerekir. Ayrıca, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kuralların da temel hak ve hürriyetin bir diğer sınırını oluşturabilmesi mümkündür.

Anayasa'nın m.50 hükmünde düzenlenen dinlenme hakkı sosyal bir hak olarak güvence altına alınmıştır. Maddede, çalışanların bu hakkını kısmen veya tamamen kullanmamasına dair herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

Söz konusu dinlenme hakkı temel bir haktır. Bu temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması elbette mümkündür. Ancak temel hak ve özgürlükler açısından dokunulamayacak "öz", her temel hak ve özgürlük açısından farklılık göstermekle birlikte kanunla getirilen sınırlamanın hakkın özüne dokunmadığının kabulü için temel hakların kullanılmasını ciddi surette güçleştirip, amacına ulaşmasına engel olmaması ve etkisini ortadan kaldırıcı bir nitelik taşıması gerekir.

Temel hak ve özgürlüklerin özlerine dokunulmaksızın yapılan sınırlamalar yönünden ise bu sınırlamaların, demokratik toplum düzeninin gerekleri ile ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Bir başka deyişle, öze dokunan sınırlamalar, "demokratik toplum

düzeninin gerekleri" ve "ölçülülük" ilkelerine evleviyetle aykırı olacağından, temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunan sınırlamalar yönünden "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ve "ölçülülük" ilkeleri bakımından ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

Öze dokunma yasağını ihlal etmeyen müdahaleler yönünden gözetilmesi öngörülen "demokratik toplum düzeninin gerekleri" kavramı, öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmalarını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendilerini göstermelerini gerektirmektedir. "Demokratik toplum düzeninin gerekleri"nden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacıyla yönelik ve ölçülü olmasını ifade etmektedir.

Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen "ölçülülük ilkesi", temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin başvurularda dikkate alınması gereken bir diğer ilkedir. Demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleri, iki ayrı kriter olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki kriter arasında sıkı bir ilişki vardır. Temel hak ve özgürlüklere yönelik herhangi bir sınırlamanın, demokratik toplum düzeni için gerekli nitelikte, başka bir ifadeyle öngörülen kamu yararı amacını gerçekleştirmekle birlikte, temel haklara en az müdahaleye olanak veren ölçülü bir sınırlama niteliğinde olup olmadığının incelenmesi gerekir.

Ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile sınırlama araçları arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple, kuralın hedeflenen amaca ulaşabilmek için elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Belirtilen nitelikleri gereği, Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ve aralarında sıkı bir ilişki bulunan, "temel hak ve hürriyetlerin özü", "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ve "ölçülülük ilkesi" kavramları, bir bütünün parçaları olup, "demokratik bir hukuk devleti"nin özgürlükler rejiminde gözetilmesi gereken temel ölçütleri oluşturmaktadır." (Anayasa Mahkemesinin 2015/96E. 2016/9K.sayıli kararından hareket edilmiştir)"

O halde çalışanların dinlenme hakkı demokratik toplum açısından güvence altına alınması gereken bir haktır. Ancak bunun için gerekli yasal düzenlemelerin varlığı zorunludur. İptale konu hükmün varlığının kayıtsız ve şartsız olarak devam etmesi durumunda, yasal süre içinde gerekçeli kararın yazılmasının kimi zaman ve somut olayda olduğu üzere ancak adli tatil döneminde yazılabileceği açıktır. Bu durum dinlenme hakkının kullanılmasına getirilmiş fiili ve yasal bir sınırlama niteliğindedir.

İptal talebine konu düzenleme, adli tatile tabi olmayan ve basit yargılama usulüne tabi davalarda gerekçeli kararın kısa kararın açıklanmasından itibaren bir ay içinde yazılması sonucunu doğurmaktadır. Bu sürenin adli tatile tabi olmayan ve basit yargılamaya tabi davalar yönünden yargılamanın hızlandırılması için getirildiği açıktır. Ancak HMK'daki bu sürenin son gününün adli tatilin bitiminden itibaren ve HMK m.104 hükmünün uzatılmaması demokratik toplum düzeninin sağlanması açısından zorlayıcı bir hal değildir.

Bu noktada gerekçeli kararın yazım tarihinin son gününün adli tatile isabet etmesi halinde, sürenin adli tatilden itibaren ve HMK m.104 hükmüne göre yedi gün uzatılması durumunda mahkeme başkanının yararlanması gereken adli tatilden tam ve eksiksiz bir şekilde yararlandırılması ise mümkün olabilecektir. Nitekim adli tatile tabi olmayan ve yazılı yargılama usulüne göre görülen davalarda da HMK m.294/f.4 gereği "gerekçeli kararın tefhimden

başlayarak bir ay içinde yazılması" zorunlu olsa da HMK m.104 ile getirilen imkan ile başkanın adli tatile çıkması durumunda dinlenme hakkının engellenmesi için yasal imkan yaratılmıştır.

Bir başka deyişle somut davada kısa karardan itibaren kararın bir ay içinde yazdırılmasının zorunlu olması, bu sürenin adli tatilin bitiminden itibaren bir hafta kanunen uzamaması adil yargılanma hakkının alt unsuru olan makul süre içinde davanın bitirilmesi açısından kanuna dayalıdır. Ancak düzenlemede orantılılık yoktur. Zira aynı sonuca başka bir yöntemle yani adli tatilin bitiminden itibaren sürenin bir hafta uzatılması ile çözüm bulunabilecektir. Genel yargılama süreleri dikkate alındığında, adli tatil sonrası yasal sürenin bir hafta uzaması, Anayasa ile korunan dinlenme hakkının ihlal edilmemesi açısından gerekli ve yeterli olacaktır. Kaldı ki yargılamanın devam etmiş olduğu zaman dilimi karşısında uzayacak sürenin yargılama süresini makul olmayan ölçüde uzatacak bir niteliğinin bulunmadığı ise aşıkardır.

O halde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.50/f.3 hükmünde belirtilen dinlenme hakkını ortadan kaldıran bu sınırlamanın, başka bir yasal yol ve önlem ile önüne geçilebilmesi mümkündür.

Ne var ki HMK, somut olayda olduğu üzere adli tatile tabi olmayan Mahkeme başkanının/hâkimin anayasal dinlenme hakkını tam olarak kullanması için alternatif yöntem dahi içermemektedir. (Anayasa Mahkemesinin 01/02/2024 tarihli ve 2022/154E. 2024/33K.sayılı kararı)

### 3-SONUÇ:

Açıklanan nedenlerle, niteliği gereği HMKm.104 hükmü uyarınca adli tatile tabi olmayan, süre uzatımı mümkün bulunmayan ve basit yargılama usulüne tabi kayıt kabul davasında bir ay içinde gerekçeli kararın yazdırılması kanunen zorunludur. Sürenin son gününün başkanın/hâkimin izinli olduğu adli tatile isabet etmesi dahi yasal olarak bu zorunluluğu ortadan kaldırmamaktadır. Bu nedenle HMK m.321/f.2-son cümlesinde yer alan "Bu durumda gerekçeli kararın en geç bir ay içinde yazılarak tebliğe çıkartılması gerekir" cümlesinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.50/f.3 hükmüne aykırı olduğu değerlendirilmektedir. Hal böyle olunca bu cümlenin iptali gerekir."